

Maija Taipale

Varhaiskasvatuksen käsite Lastentarha-lehdissä vuosina 1981–1986

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatuksen koulutusohjelma
Toukokuu 2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Varhaiskasvatuksen käsite Lastentarha-lehdissä vuosina 1981–1986 (Maija Taipale)

Kandidaatintyö, 31 sivua

Toukokuu 2018

Varhaiskasvatus on tällä hetkellä suuressa muutoksessa. Vuonna 2015 voimaan tullut varhaiskasvatuslaki korvasi vuodesta 1973 voimassa olleen päivähoitolain. Tällä hetkellä varhaiskasvatuslaista on lähtenyt uusi luonnos lausuntokierrokselle. Uudessa varhaiskasvatuslaissa korostetaan erityisesti pedagogiikan merkitystä ja kiinnitetään huomiota muun muassa varhaiskasvatuksen henkilöstön nimikkeisiin. Lakimuutosten myötä voisi puhua myös päivähoiton alalla tapahtuvasta terminologisesta muutoksesta päivähoidosta varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatuksen käsite on kuitenkin hyvin moniulotteinen käsite ja vaatii selvennystä erityisesti suurelle yleisölle.

Kandidaatintutkielmani käsittelee varhaiskasvatuksen käsitteen määritelmää ja merkitystä 1980-luvun Suomessa. Kiinnostuin erityisesti Lastentarha-lehden kirjoitusten sisällöstä, ja käytin sitä päälähteenäni keskittyen vuosien 1981–1986 numeroihin. Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat: 1) Missä yhteydessä ja merkityksessä varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin Lastentarha-lehdissä vuosina 1981–1986? ja 2) Mitä asenteita ja aatteita käsitteen käytön taustalla on havaittavissa? Itse lähdeaineistoa kävin lävitse etsien alkuun ne kirjoitelmat, joissa on ylipäättään käytetty varhaiskasvatuksen käsitettä. Tämän jälkeen pyrin etsimään kirjoituksista, kuinka ja missä yhteydessä varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin niissä.

Tämä työ on kasvatustieteellinen tutkielma. Historian tutkimuksessa perehdytään tarkasti tutkittavaan aikakauteen ja sen ajan ilmiöihin. Historian tutkimuksen tärkein tekijä on lähdeaineisto ja itse tutkimusta tehdään lähdekriittisesti. Kasvatustieteellinen tutkimus noudattaa historian tutkimuksen periaatteita, mutta sen luonne on usein pragmaattista eli nykyhetkeä palvelevaa. Tässä tutkielmassa käytin historiallisen tutkimuksen periaatteita ja metodeita luoden kuvan itse aikakaudesta varhaiskasvatuksen näkökulmasta ja tutkien lähteitä lähdekriittisesti.

Tutkimustulokseksi tuli, että varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin varsin monipuolisesti ja vakiintumattomasti lehdessä. Se usein määriteltiin suhteessa peruskouluun: sen pohjana ja osana koulutusjärjestelmäämme. Varhaiskasvatuksesta puhuttiin myös kasvatuskäytäntönä, joka tarkoitti sekä kodin että päiväkodin antamaa kasvatusta. Tähän liittyi kuitenkin paljon risiiritäisyyksiä, sillä varhaiskasvatuksesta puhuttiin usein jonain asiana, mitä nimenomaan päivähoiton henkilökunta antaa lapsille. Varhaiskasvatus toimintana ja käytäntönä määriteltiin yleensä myönteiseen persoonallisuuden kehitykseen tähtääväksi toiminnaksi. Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin myös usein sellaisissa kirjoituksissa, jotka liittyivät erityisesti lastentarhanopettajien koulutukseen. Tuolloin lastentarhanopettajien koulutus ei ollut vielä vakiintunut, ja esimerkiksi lastentarhanopettajaliitto halusi siitä kolmivuotisen koulutuksen, jota annettaisiin vain korkeakouluissa. Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin myös orastavasti lastentarhanopettajien ammatti-identiteetin rakentamiseen ja alan arvostuksen nostamisen yhteydessä.

Avainsanat: Varhaiskasvatuksen historia, Varhaiskasvatus, Päivähoito, Lastentarha

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Historiatutkimuksen metodit	7
2.1	Historiatutkimuksen pääpiirteet	7
2.2	Kasvatustieteen historiallinen tutkimus.....	8
3	Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen historiallista taustaa	10
3.1	Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen historiaa Suomessa	10
3.2	Varhaiskasvatus tieteenalana ja lastentarhanopettajakoulutus	12
4	Varhaiskasvatus-käsite Lastentarha-lehdessä vuosina 1981–1986	15
4.1	Varhaiskasvatuksen määritelmiä Lastentarha-lehdessä	15
4.2	Varhaiskasvatuksen kytkeytyminen lastentarhanopettajakoulutukseen.....	19
4.3	Varhaiskasvatuksen käsite ja lastentarhanopettajien ammatti-identiteetti	21
5	Johtopäätökset	25
	Lähteet	28

1 Johdanto

Perhepolitiikka ja varhaiskasvatus ovat tällä hetkellä suuren yleisen keskustelun alla. Opetus- ja kulttuuriministeriö ovat lähettäneet helmikuussa varhaiskasvatuslaista esitysluonnoksen lausuntokierrokselle. Uudessa varhaiskasvatuslaissa halutaan määrittää henkilöstön nimikkeet uudelleen. Uudet ammattinimikkeet lastentarhanopettajan nimikkeen sijaan olisivat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen sosionomi. Tämän lisäksi halutaan nostaa korkeakoulutetun henkilökunnan määrää kahteen kolmannesosaan päiväkodin henkilökunnasta. Nykyään päiväkodin henkilökunnasta on noin yksi kolmannesosa korkeakoulutettuja. ("Uusi varhaiskasvatuslaki lausunnoille: lapsen etu keskiöön, henkilöstön koulutustasoa nostetaan." Opetus- ja kulttuuriministeriö)

Tutkin kandidaatintyössäni varhaiskasvatuksen käsitteen käyttöä ja käyttöönottoa 1980-luvulla Suomessa päivähoidon alalla. Vuonna 2015 tuli voimaan varhaiskasvatuslaki korvaamaan vuodesta 1973 voimassa olleen päivähoitolain. Mielestäni tämä muutos jo itsessään viittaa siihen, että jonkinasteinen terminologinen muutos päivähoidosta varhaiskasvatukseksi on päivähoitoalalla tapahtumassa. Alkuperäisessä päivähoitolaissa (Laki lasten päivähoidosta 36/1973) päivähoito määritellään lapsen hoidon järjestämisenä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Vuonna 2015 voimaantulleessa varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatus määritellään puolestaan seuraavasti: ”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36). Varhaiskasvatuksen käsitettä ei näin ollen voi siis käyttää suoraan päivähoidon korvaajana, vaan kyseessä on laajempi muutos myös asenteissa päivähoitoa kohtaan. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan muutakin kuin hoitopaikan tarjoamista, siihen sisältyy myös suunnitelmallinen kasvatus ja opetus.

Päälähteenä käytän Lastentarha-lehteä, joka on Lastentarhanopettajaliiton oma lehti. Lehden sisältö on suunnattu erityisesti lastentarhanopettajille, ja sen taustalla luonnollisesti vaikuttavat lastentarhanopettajaliiton omat motiivit. Keskityn lehdissä vuosiin 1981–1986. Vuonna 1980 ilmestyi Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö, joka määritteli ensimmäistä kertaa päivähoidolle kasvatustavoitteet. (Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö 1980:31). Ajankohta on kiinnostava myös siitä näkökulmasta, että päivähoitolain myötä lastentarhanopettaja-

koulutusta laajennettiin ja se siirtyi osittain myös korkeakouluihin. Koulutus kuitenkin oli ikävissä välitilassa, sillä sen vakinaistamisesta korkeakouluun tai keskiasteen koulutukseen ei ollut tehty päätöstä. (Hänninen & Valli 1986, 239.) Pirkko Niiranen ja Jarmo Kinos määrittelevät 1980-luvun “pedagogisen hämmennyksen vaiheeksi”, viitaten siihen kuinka erilaisia kasvatustavoitteita laadittiin ja niistä puhuttiin, mutta ne eivät kuitenkaan kyenneet uudistamaan päivähoitoa. (Niiranen & Kinos 2001, 70–72.) Uudistusten pelko vaikeutti myös alan uudistumista. Pedagogiikan pelättiin vievän jotain ainutlaatuisesta lapsuudesta, ja se nähtiin uhkatekijänä lapsuudelle. (Kinos & Palonen 2012, 238.) Pedagogiikan pelko tuntuu vielä nykypäivänäkin näkyvän varhaiskasvatukseen liittyvissä keskusteluissa.

Varhaiskasvatus-käsitteen käyttöönotto paikantuu 1970-luvun alkuun. Tuolloin se tuli tunnetuksi ja otettiin käyttöön varhaiskasvatuksen henkilökunnan komiteamietinnön myötä. Vielä varsinaisessa komitean tehtävänannossa vuonna 1972 käytettiin varhaiskasvatuksen sijaan päivähoitoala-käsitettä. Suomen lastentarhanopettajaksi opiskelevien liitto puolestaan oli jo 1970-luvun alussa ottanut käsitteen käyttöönsä suorana käännoksenä englanninkielisestä termistä *early childhood education*. Varhaiskasvatuksen käsite yleistyi nopeasti, ja sen leviämistä edisti erityisesti yliopistojen väliaikaiset lastentarhanopettajakoulutukset, vaikka itse kasvatustieteen alalla sen käyttö yleistyi hitaasti. (Kinos & Palonen 2012, 229.) Tämän vuoksi Lastentarha-lehti vaikuttaa mainiolta lähteeltä varhaiskasvatuksen käsitteen tutkimiseen. Vaikuttaa siltä, että termi on levinnyt osittain myös valmistuvien ja valmistuneiden lastentarhanopettajien keskuudessa.

Varhaiskasvatusta käsitteenä ei ole tutkittu paljon. Ulla Härkönen on tehnyt kattavan tutkimuksen *Mitä termit varhaiskasvatus ja esiopetus tarkoittavat*, jossa hän määritteli varhaiskasvatuksen erilaisia merkityksiä. Härkönen jakaa teoksessa varhaiskasvatuksen kolmeen ulottuvuuteen: käytäntöön, oppiaineeseen ja tieteeseen. Näistä käytännön ulottuvuus on vakiintunein, kun taas oppiaineen ulottuvuus ilmaantui varhaiskasvatuksen ulottuvuudeksi 1980-luvun puolivälissä. Tieteellinen ulottuvuus käsitteellä on ollut Härkösen mukaan 1970-luvulta lähtien (Härkönen 2003, 163–165) Myös Sari Husa ja Jarmo Kinos käyttävät tutkimuksessaan *Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen* samaa jakoa kolmeen varhaiskasvatuksen ulottuvuuteen, jotka heidän mukaan kietoutuvat toisiinsa tukien toistensa kehitystä. (Husa & Kinos 2001, 19.)

Varhaiskasvatuksen historiaa ovat avanneet kattavasti Sisko-Liisa Hänninen ja Siiri Valli teoksessa *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia* (1986). Teos on ilmestynyt vuonna 1986, joten se ei luonnollisesti avaa varhaiskasvatuksen lähihistoriaa, vaan paneutuu

sen varhaisempiin hetkiin. Teos kuitenkin antaa itsessään myös osviittaa siitä, miten varhaiskasvatus ymmärrettiin 1980-luvun Suomessa ja toimii kattavana taustatietona päivähoiton historiasta. Jorma Puhakka on tutkinut esi- ja alkuopetuksen kehittämistä ja historiaa vuosina 1968–2000. Teoksessa *Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen Suomessa vuosina 1968–2000. Aikalaisvaikuttajien selontekoja tapahtumista ja niihin vaikuttaneista seikoista* (2002) hän myös käsittelee varhaiskasvatuksen historiaa esiopetuksen historian ohella.

Keskityn työssäni erityisesti Lastentarha-lehden tapaan käyttää varhaiskasvatuksen käsitettä 1980-luvulla, mutta käytän myös tukenani muuta aikalaikirjallisuutta ja tutkimuskirjallisuutta. Tämän lisäksi hahmotan varhaiskasvatuksen historiaa erityisesti 1960–1980-luvuilla. Tutkimuskysymykseni ovat: **1) Missä yhteydessä ja merkityksessä varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin lastentarha -lehdissä vuosina 1981–1986? 2) Mitä asenteita ja aatteita käsitteen käytön taustalla on havaittavissa?**

Seuraavassa luvussa avaan tarkemmin historian tutkimuksen metodeja, ja kuinka käytän niitä tässä työssä. Kolmannessa luvussa perehdyn varhaiskasvatuksen historiaan tarkemmin. Tämä luku toimii myös historiallisena taustatietona neljännelle luvulle. Neljännessä luvussa käyn läpi Lastentarha-lehden ja muun aikalaikirjallisuuden tapaa käyttää varhaiskasvatuksen käsitettä, ja etsin taustalla vaikuttavia asenteita ja aatteita. Viimeisessä luvussa esitän johtopäätökset.

2 Historiatutkimuksen metodit

2.1 Historiatutkimuksen pääpiirteet

Historiallinen lähestymistapa vaatii tarkkaa perehtymistä tutkittavan ilmiön aikakauteen. Käytännössä oman aikakauden arvostamiset tutkittavasta ilmiöstä pyritään laittamaan sivuun, ja tutkimaan ilmiöitä sellaisina kuin ne ovat toteutuneet aikanaan. Historian tutkimuksen olennaisin tekijä on lähdeaineisto. Tutkijan tulee lähdeaineistoon vedoten pystyä perustelemaan johtopäätöksensä aukottomasti. Historiallisista lähteistä ei voi sellaisenaan havaita mitä on tapahtunut, vaan historiallinen tutkimus perustuu olennaisesti myös lähdekritiikkiin. (Lujala 1999, 56.)

Historian tutkimuksen luonteeseen kuuluu rakentaa esityksiä, jotka antavat merkitystä ihmisen toiminnalle. Näiden merkitysten ja niihin liittyvien yhteyksien avulla maailmaa tehdään ymmärrettäväksi. Historian tutkimuksesta syntyneet tulkinnat pyrkivät selittämään aina tutkittavaa kohdetta, mistä aikalaisilla on oma tulkintansa omasta ajastaan käsin. Historian tutkimuksessa on tärkeää tehdä oikeutta tutkittaville kohteille – niin ihmisille kuin asioille. (Kalela 2000, 49,55.) Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkijan on pyrittävä aina oikeelliseen tulkintanesitykseen. Tämän lisäksi on otettava huomioon myös oman aikakauden painolasti tulkintaa tehdessä, eli oma rajoittunut näkemys tutkittavaan aikakauteen ja kohteeseen.

Lähdemateriaalia käytettäessä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaista tietoa siitä voidaan löytää ja mitä niistä voidaan tulkita. Jokaisen lähteen kohdalla on syytä miettiä, mikä sen alkuperäinen tehtävä on ollut ja kenelle se on kohdistettu, sekä myös sitä kuinka luotettava lähde on. (Lujala 1999, 61–63)

Lastentarha-lehti on suunnattu sekä valmistuville että valmistuneille lastentarhanopettajille. Se on lastentarhanopettajaliiton oma lehti. Sillä on omia tavoitteita ja arvoja, kuten lastentarhanopettajien ammatillisen aseman vahvistaminen. Näitä tavoitteita pystyy myös lukemaan lehdisäkin julkaistuista vuosittaisista toimintasuunnitelmista. On tärkeää suhteuttaa lastentarhanopettajaliiton oma agenda etsittävään tietoon. Lehdestä voi tulkita, kuinka nimenomaan lehdessä kirjoittaneet kirjoittajat, esimerkiksi varhaiskasvatuksen asiantuntijat tai liiton hallituksen jäsenet, ovat käyttäneet varhaiskasvatuksen termiä kohdistettuna lastentarhanopettajalukijoihin. Sieltä ei kuitenkaan voi vielä tulkita, kuinka varhaiskasvatuksen käsitettä on käytetty yhteiskunnallisesti tai käytännön työssä. Sen sijaan esimerkiksi komiteamietinnöistä voidaan päätellä jo hieman, kuinka käsitettä on käytetty hallinnon tasolla.

2.2 Kasvatushistoriallinen tutkimus

Kasvatushistoria vastaa pitkälti yleistä historiaa, mutta erityiseksi sen tekee kasvatuksen ja koulutuksen suhde ympäröivään yhteiskuntaan. Toisaalta kasvatusta ja koulutusta ilmentävät yhteiskuntamme kulttuuria, mutta toisaalta myös rakentavat sitä. Kasvatushistoriallinen tutkimus, erityisluonteestaan huolimatta, voidaan nähdä kuitenkin historiallisena tutkimuksena, joka käsittelee kasvatuksen koulutuksen kysymyksiä. Kasvatuksen historian tutkimus etenee samalla tavalla kuin historiallinen tutkimus yleensäkin. (Tähtinen 1993, 33,35–37.) Mielestäni on kuitenkin tärkeää huomioida kasvatushistorian erityisluonne sitä tutkittaessa. Tutkija on erityisellä tavalla sidoksissa tällöin tutkimuskohteeseensa, sillä hän on itsekin yhteiskuntansa jäsenenä omalla tavallaan kasvatushistoriaan sidoksissa, eikä pysty tarkastelemaan sitä täysin objektiivisesti. Nimenomaan kasvatuksen ja koulutuksen tutkimuksessa tämä korostuu enemmän kuin muussa historiallisessa tutkimuksessa.

Kasvatuksen historian luonne määritellään usein pragmaattiseksi, eli nykypäivää tukevaksi. Tähän liittyy ajatus kasvatushistorian merkityksestä nykyisten tapojen ymmärtämiselle. Toisaalta on myös keskustelua siitäkin, pitäisikö kasvatushistorian palvella nykypäivää vai olla enemmänkin tiedon keräämisen näkökulmasta, vailla praktista tarkoitusta. (Tähtinen 1993, 39–40.) Richard Aldrich (2003) puhuu kasvatuksen historian velvollisuuksista: velvollisuus menneisyyden henkilöitä kohtaan, velvollisuus nykysukupolvia kohtaan ja velvollisuus totuudenetsintään. Velvollisuus nykypolvia kohtaan sisältää ajatuksen siitä, että menneisyyden tietoa ei saa hyväksikäyttää tai väärinkäyttää edistääkseen nykyaikaisia tavoitteita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettemmekö voisi nykyhetkessä ja tulevaisuudessa hyötyä historiallisesta tiedosta. Historia tuottaa muistin ihmiskunnalle. (Aldrich 2003, 136.)

Tällä tutkielmalla on jossain määrin myös nykypäivää palvelevaa funktiota. Varhaiskasvatuksen käsitettä käytetään edelleen monella tavalla, mutta nykyinen trendi vaikuttaa olevan, että päivähoiton käsitettä halutaan jossain määrin korvata varhaiskasvatuksen käsitteellä. Tämän vuoksi onkin mielenkiintoista tutkia, minkälaisia yhteyksiä varhaiskasvatuksen käsitteen käyttöön liittyy historiassamme.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ja päivähoiton historiallinen tutkimus viime vuosisadalla on ollut niin sanottua päivähoiton toiminnallisen historian tutkimusta. Päivähoitolla on pitkät juuret lastensuojelun historiaan ja se liittyy vahvasti myös suomalaisen sosiaalipalvelun historiaan. Varhaiskasvatuksen tieteen kehitystä on tarkasteltu enemmän 1990-luvulla. Yksi haaste var-

haiskasvatuksen historialliselle tutkimukselle on ollut dokumentoinnin vähyys alalla. Myös terminologiaa on vaikeaa käsitellä historiallisesti, sillä se on varhaiskasvatuksessa ollut vakiintumatonta. Käsitteet ovat muuttaneet merkitystään vuosikymmenten kulussa. (Lujala 1999, 68–70) Tässä työssä tutkitaan varhaiskasvatuksen käsitettä tietyssä aikakautena, eli keskitytään siihen, miten käsitettä on käytetty valituissa lähteissä 1980-luvulla. Tästä huolimatta nimenomaan terminologian vakiintumattomuus tuottaa haastetta. On vaikeaa tutkia varhaiskasvatuksen käsitettä, kun siihen samaan aikaan sekoittuu monta erilaista ulottuvuutta, ja vielä nykypäivänäkin käsitettä käytetään usein ilman vakiintunutta merkitystä.

Tässä tutkielmassa lähestyn lähdemateriaaleja historiallisen tutkimuksen periaattein, eli lähdekriittisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että johtopäätelmiä tehdessäni huomioin lähteiden luonteen, niiden tehtävän, kirjoittajat ja kohdeyleisön. Lastentarha-lehden toimituksella on selvä poliittinen tarkoitus: pitää lastentarhanopettajien ammattikunnan puolia ja tuoda alan arvostusta ja merkitystä esiin. Tämä näkyy todennäköisesti niin valituissa julkaisuissa kuin toimituksen omissa kirjoituksissa. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö lehtien kirjoituksista voisi päätellä jotain varhaiskasvatuksen merkityksestä aikakautena. Päinvastoin: voi olla hyvinkin hedelmällistä tarkastella millä tavalla varhaiskasvatuksen käsite näkyy lehden kirjoituksissa, kun tietää että lehti itsessään keskittyy sekä tuomaan lastentarhanopettajien työtä esiin ja kehittämään sitä eteenpäin.

Kävin Lastentarha-lehteä läpi aluksi silmäillen sen artikkeleita, haastatteluita ja muita kirjoituksia, joissa mainittiin varhaiskasvatuksen käsite. Näistä kirjoituksista jätin lopulta analysoinnin ulkopuolelle esimerkiksi toisten maiden varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta kertovat jutut. Varhaiskasvatuksen käsite vaikutti esiintyvän erityisesti lastentarhanopettajien koulutukseen ja ammattiin liittyvissä kirjoituksissa, mitä käsitelen tarkemmin neljännessä luvussa. En joutunut karsimaan kovasti tarkemmin luettavia kirjoituksia, sillä lehdessä varhaiskasvatuksen termi ei tullut esiin jatkuvasti, eikä edes kaikissa numeroissa.

3 Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen historiallista taustaa

3.1 Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen historiaa Suomessa

Ensimmäiset lastentarhat ja seimet perustettiin jo 1800-luvun puolivälissä Suomeen. Seimet olivat pienimpien lasten – jopa kaksikuukautisten – hoitoon tarkoitettuja paikkoja. Lastentarhoihin vaikutti paljon Euroopasta levinnyt fröbeliläinen aate. (Välimäki 1998 74, 85–89.) Fröbelin merkitys varhaiskasvatustyön kehittymiselle on suuri. Hän loi pohjan varhaiskasvatukselle tieteenalana, sekä jatkumon alle kouluikäisten lasten matkaan kohti koulua. Lastentarha termi viittaakin "lasten puutarhaan", ja Fröbel painotti oppimaan oppimisen merkitystä sekä ikätasoisien kehityksen tukemista. Fröbelin ohjelma oli opettajajohtoista, joka koostui sekä ohjatusta että vapaasta toiminnasta. (Helenius 2001, 52–54.) Varsinainen fröbeliläinen lastentarhatyö käynnistyi Hanna Rothmanin perustaman Pestalozzi-Fröbel-Hausin myötä vuonna 1888, ja pian tämän jälkeen 1890 Sörnäisten kansanlastentarhan, joka muuttui vuonna 1908 Ebene-serkodiksi. (Hänninen & Valli 1986, 59.)

Suomalaisen lastentarhatyön aloittaminen ei poikennut kovinkaan muualla maailmalla tapahtuvasta lastentarhojen perustamisesta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ensimmäinen englanninkielinen lastentarha perustettiin vuonna 1860 Elizabeth Peabodyn toimesta. Peabody oli Fröbelin oppilas ja halusi levittää Fröbeliläistä ajattelua Yhdysvaltoihin. Ensimmäinen kunnallinen lastentarha Yhdysvaltoihin perustettiin 1873. (Morgan 2011, 51–53.) Suomalainen lastentarhatyö seurasi siis laajempaa linjaa vain muutama vuosikymmen myöhemmin.

Pian myös naisyhdistykset ja työväenyhdistyksen kiinnostuivat lastentarhoista ja alkoivat perustamaan näitä. Lastentarhoja alkoi ilmestyä enemmän, mutta enimmäkseen tehtaiden ympärille ja kaupunkeihin. (Hänninen & Valli, 105–106) Varsinainen lastentarhojen kunnallistuminen alkoi 1930-luvulla. Tuolloin jo perustettuja ja valtionapua saavia lastentarhoja alettiin kunnallistamaan. Luonnollisesti sotavuodet 1939–1944 aiheuttivat lastentarhojen toimintaan poikkeuksia, ja monet lastentarhat kärsivät pommituksista. Sotien jälkeen lastentarhatoiminnan käynnistymiseen vaikuttivat yhteiskunnan rakenteelliset muutokset. Muun muassa naisten työssäkäynti, yksinhuoltajaperheiden kasvu, syntyvyyden kasvu ja muuttoliike kaupunkeihin nostivat lasten päivähoidolle tarvetta. (Hänninen & Valli 1986, 142–148.)

Pienten lasten äitien työssäkäynti lisääntyi 1960-luvulla. Tähän vaikutti muun muassa voimakas teollistuminen ja yhteiskuntakehitys. Suomen päivähoidotoiminta pystyi kattamaan vain 10

% päivähoiton tarpeesta tuolloin. Päivähoitopaikkoja jaettiin 1950-luvulla ensisijaisesti sosiaalisten syiden mukaan, kuten yksinhuoltajuuden, vanhempien sairauksien tai perheen ongelmien vuoksi. Näinä vuosikymmeninä päivähoitopaikkoja kuitenkin alettiin lisäämään voimakkaasti: kunnallisista päivähoitolaitoksista 65 % syntyi 1950- ja 1960-luvuilla. Juuri päivähoitopaikkojen pulan vuoksi päivähoitoa vaadittiin kehitettäväksi nimenomaan hoitomuotoa tarjoavaksi palveluksi. (Hänninen & Valli 1986, 149,151, 155–156.)

Lastentarhoilla ei ollut ennen päivähoitolakia toimintaa sääteleviä ohjeita, valtakunnallisia tavoitteita tai pedagogisia toimintasuunnitelmia. Lastentarhojen toiminta ei kuitenkaan ollut suunnittelematonta, vaan sen sisällöt ja menetelmät on antanut lastentarhanopettajien koulutus. Lastentarhanopettajaliitto perusti 1960-luvun lopulla toimikunnan, joka laati selvityksen muun muassa lastentarhojen opetus- ja kasvatustoiminnasta. Liitto halusi tehdä työn sisällön tunnetuksi suurelle yleisölle. Toimikunta totesi, että lastentarhan kasvatusta- ja opetustoiminta pohjautuu kaikissa ikäryhmissä lapsi- ja kehityspsykologiaan. Toiminnan tavoitteena on auttaa ja edistää lasten persoonallisuuden myönteistä kehitystä. (Hänninen & Valli 1986, 171–172.) Vaikuttaa siis siltä, että lastentarhanopettajilla ja heidän koulutuksellaan on ollut merkittävä vaikutus siihen, miten varhaiskasvatukseen sisältöä on kehitetty.

Laki lasten päivähoidoista tuli voimaan huhtikuussa 1973. Sitä edelsi 1960-luvun puolivälistä alkanut komiteatyöskentely, jonka tavoitteena oli luoda lasten päivähoidosta sosiaalipalvelujärjestelmä, jota kaikki lapsiperheet voisivat halutessaan hyödyntää. Laki määritteli lasten päivähoiton laajasti koskemaan varta vasten tarkoitukseen perustettuja laitoksia, yksityisessä kodissa tai perheenomaisissa olosuhteissa annettua hoitoa sekä leikkitoiminnan järjestämistä. Tuolloin vakiintuivat nimitykset päiväkotitoi ja perhepäiväkotitoi. Päiväkodeilla tarkoitettiin laitostamaisia paikkoja, kuten lastentarhat ja -seimet. Päivähoitolain myötä päivähoitoa alettiin laajentamaan voimakkaasti. Määrällisen kasvun rinnalla alkoi myös laadullinen valvonta- ja kehitystyö. Varsinaiset kasvatustavoitteet asetettiin vasta vuonna 1980 kasvatustavoitteiden mietinnössä. (Hänninen & Valli 1986, 196–198.) Lakiin lisättiin niin sanottu kasvatustavoitepykälä 1983, ja tämän tueksi laadittiin vielä oppaat kaikkia lapsia varten: vuonna 1984 esiopetusta varten, vuonna 1986 alle kolmivuotiaiden ryhmille ja vuonna 1988 kolme-viisivuotiaiden ryhmille. (Kinos & Palonen 2012, 238.)

Suomessa sosiaalipalvelut kuuluvat hallinnollisesti sosiaalihuoltoon. Päivähoito ei ole perustunut asiantuntijatioidon auktoriteettiasemaan samalla tavalla kuin koulutus- ja terveydenhuollon palvelut. Kunnallinen päivähoito on perustunut vanhempien tarpeeseen käydä töissä, eikä

vanhempien kyvyttömyyteen kasvattaa lapsiaan. (Anttonen & Sipilä 2000, 103-104.) Vielä 1990-luvulla päivähoito oli osa sosiaalipalvelua, joka ei ollut kiinni koulutusjärjestelmässämme. Tilanne alkoi muuttua 2000-luvulla, kun varhaiskasvatusta alettiin ajamaan osaksi kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. (Hytönen 2017, 102.)

3.2 Varhaiskasvatus tieteenalana ja lastentarhanopettajakoulutus

Aloittaessaan kansanlastentarhan Hanna Rothman käynnisti sen yhteydessä lastenhoitajatar-kurssin. Kun ihmiset kiinnostuivat yhä enemmän lastentarhatoiminnasta, hän rohkaistui aloit-tamaan lastentarhankasvattajatarkurssin. Koulutuksessa opeteltiin muun muassa Fröbelin as-karteluoppia, sielutiedettä, kasvatus- ja opetusoppia sekä kasvatusopin historiaa. Koulutus si-sälsi paljon harjoittelua lastentarhassa ja muuttui pian kaksivuotiseksi. Kansanlastentarhan muututtua vuonna 1908 Ebeneserkodiksi koulutusta alettiin nimittämään Ebeneserkodin lasten-tarhanopettajaseminaariksi. (Hänninen & Valli 1986, 201–202, 206.)

Vasta 1950- ja 1960-luvulla alettiin perustamaan lisää lastentarhaseminaareja lisääntyneen tar-peen vuoksi, ja nämäkin toimivat yksityisinä. Suomi oli kovin jäljessä muista Pohjoismaista, mitä tuli lastentarhanopettajien määrälliseen koulutukseen. (Hänninen & Valli 1986, 219–220.) Vuonna 1973 aloitettiin opetusministeriön toimesta kokeilumuotoinen lastentarhanopettajakou-lutus aluksi Jyväskylän yliopistossa ja Joensuun korkeakoulussa. Pian koulutus laajeni neljään muuhun korkeakouluun. Tilanne oli koulutuksen osalta sekava. Uudenmuotoinen koulutus oli opetusministeriön alla ja lastentarhaseminaarit kouluhallituksen alla. Vuonna 1977 koulutus siirtyi kokonaisuudessaan valtiolle, jolloin lastentarhaseminaarit muutettiin lastentarhanopetta-jaopistoiksi. (Hänninen & Valli 1986, 237–238.)

Varhaiskasvatustutkimus alkoi Suomessa 1970-luvulla. Sitä tekivät pääasiassa psykologit, kun taas kasvatustieteilijöiden kiinnostus kohdistui muihin asioihin. Tämä johti varhaiskasvatuksen ja kasvatustieteen loitontumiseen toisistaan, mutta tästä huolimatta varhaiskasvatus kehittyi hil-jalleen omaksi kasvatustieteelliseksi osa-alueekseen. Väliaikaisen lastentarhanopettajakoulu-tuksen myötä Joensuun korkeakouluun perustettiin Suomen ensimmäinen varhaiskasvatuksen apulaisprofessori. (Kinos & Palonen 2012, 237.)

1980-luvulla päivähoito määriteltiin kasvatuksen ja hoivan liitoksi psykologis-kasvatukselli-sesta näkökulmasta. Niin sanottu fröbeliläinen kasvatusoppi alkoi syrjäytyä. Uudet tutkimus-hankkeet antoivat tukea pedagogiselle uudelleenajattelulle, ja tutkimustulokset vaikuttivat niin

päivähoidon kuin pedagogisten käytäntöjen kehittämiseen hiljalleen. 1980-luvun lopussa alkoi ilmestyä päiväkodin käytäntöjä tarkastelevaa tutkimusta. Lasten aktiivisuudelle haluttiin antaa enemmän tilaa ja päivähoidon henkilökunnan käymät keskustelut alustivat muutosta, joka konkretisoitui Sosiaalhallituksen “Voisiko jotain olla toisin lasten päivähoidossa” -projektiin. Samaan aikaan myös sosiologinen lapsudentutkimus alkoi tulla tutuksi, ja kasvatustieteilijät alkoivat myös tehdä varhaiskasvatustutkimusta psykologien lisäksi. (Kinos & Palonen 2012, 238–239.)

Samaan aikaan lastentarhanopettajakoulutuksia pidennettiin. Vuonna 1983 koulutus pidennettiin kolmivuotiseksi lastentarhanopettajaopistoissa. Korkeakouluissa sama ratkaisu tehtiin vuonna 1984. (Hänninen & Valli 1986, 238–239) Lastentarhanopettajien koulutus herätti paljon keskustelua Lastentarha-lehdessä: kirjoittajilla oli selvä halu kolmivuotiseen koulutukseen ja koulutustilanne vaikutti lehtien kirjoitusten perusteella myös sekavalta. Käsittelen tätä keskustelua enemmän seuraavassa pääluvussa.

Vaikka varhaiskasvatustutkimusta tehtiin ja koulutusta pidennettiin, niin itse lastentarhanopettajakoulutus vakinaistettiin yliopistoihin vasta vuonna 1995. 1980-luvulla luotiin monia erilaisia perhepalvelumuotoja, kuten kotihoidontuki ja perhepäivähoito. Myös päiväkotien ammattikunta monipuolistui, mikä johti lopulta siihen, että monen eri ammattikunnan edustajat niputettiin “päivähoitotyöntekijöiksi”. Lastentarhanopettajat erkaantuivat esimerkiksi luokanopettajista yhä enemmän. Lastentarhanopettajakoulutuksen arvostus laski; pienten lasten kasvatustyössä oli vaikea nähdä käytännön osaamisen ja teoreettiseen koulutukseen perustuvan osaamisen välinen raja. 1990-luvun voidaan katsoa olevan suomalaisen varhaiskasvatuksen renessanssin aikaa, vaikka vielä vuosikymmenen alkupuolella varhaiskasvatuksen tilanne oli edelleen epäselvä, erityisesti henkilöstön koulutuskysymysten osalta. Kun lastentarhanopettajakoulutus pitkän odotuksen jälkeen vakinaistettiin yliopistoihin, lastentarhanopettajilla ja luokanopettajilla oli aiempaa enemmän yhteisiä opintoja. Koulutusuudistuksen keskeinen periaate olikin lähentää 3-6-vuotiaiden ja 7-8-vuotiaiden kasvatusta ja opetusta. (Kinos & Palonen 2012, 238–242.)

Merkittävä rooli oli myös varhaiskasvatuksen maisterikoulutuksen vakinaistumisella ja kasvatustieteen professuurien perustamisella, joiden erityisalaksi määriteltiin varhaiskasvatus. Uudet professuurit kiinnittyivät lastentarhanopettajakoulutuksen siirtymiseen korkeakouluihin. Keskeisin syy myöhäiselle ajankohdalle olivat erimielisyydet lastentarhanopettajakoulutuksen jär-

jestämisestä. (Kinos & Palonen 2012, 244.) Tavoitteissa vuosille 1986–1987 lastentarhanopettajaliitto listasikin muun muassa varhaiskasvatuksen tutkimuskeskuksen perustamisen ja lastentarhanopettajien koulutuksen sijoittamisen korkeakouluihin. (“Lastentarhanopettajaliiton tavoitteet vuosille 1986-1987” 1985, 13.)

Varhaiskasvatuksen asemaan tieteenalana on vaikuttanut paljon päätöksenteko yhteiskuntapoliittisella tasolla. Itse toiminta lastentarhoissa on ollut alusta alkaen pedagogista, johtuen sen fröbeliläisestä perinteestä. Kun lastentarhat siirrettiin sosiaalishallinnon alaisuuteen vuonna 1924 alkoi jatkuva keskustelu siitä, mikä on päivähoiton tehtävä: Onko se tarjota vain hoitopaikka lapsille, joiden vanhemmat käyvät töissä, vai tarjoaako se lapsille opetusta ja kasvatuksista, johon kaikilla lapsilla on oikeus? Varhaiskasvatus tulkittiin 1990-luvulle asti sosiaali- ja perhepoliittisesti, joten tuohon asti myös varhaiskasvatuksen tieteellinen tutkimus on ollut vähäistä. Kuitenkin vasta vuonna 2013 tilanteeseen tuli valtiotasolla muutos, kun varhaiskasvatus siirrettiin takaisin kouluhallinnon alaisuuteen. (Raittila, Liinamaa & Tuominiemi 2017, 60-61.)

4 Varhaiskasvatus-käsite Lastentarha-lehdessä vuosina 1981–1986

4.1 Varhaiskasvatuksen määritelmiä Lastentarha-lehdessä

Varhaiskasvatukselle on vaikea löytää nykypäivänäkkin selvää määritelmää. Jos mietitään termiä nimenomaan päivähoidon näkökulmasta, niin Opetushallituksen määritelmä voi antaa osviittaa siitä, mitä varhaiskasvatuksella tänä päivänä institutionaalisesta näkökulmasta tarkoitetaan:

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. (Opetushallitus)

Opetushallituksen määritelmän mukaan varhaiskasvatus on siis suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, jota tarjoaa jokin institutionaalinen päivähoitomuoto. Näin ollen, sillä ei tarkoiteta esimerkiksi vanhempien tarjoamaa kotikasvatusta tässä yhteydessä.

Lastentarha-lehden kirjoituksissa vuosina 1981–1986 harvoin tartutaan varhaiskasvatuksen käsitteeseen niin, että sen merkitys selitettäisiin tai yritettäisiin selittää tyhjentävästi. Itse käsitettä kuitenkin käytetään usein niin, että siitä voidaan poimia jonkinlaisia merkityksiä ja asenteita. Vielä merkityksellisemmäksi muodostuu yhteys, missä varhaiskasvatuksesta kirjoitetaan.

Pohjois-Suomen opettajainpäivistä referoinut artikkeli vuodelta 1981 lainasi sosiaali- ja terveysministeriön osastopäällikkö Matti Marjasta seuraavasti:

Lasten hoitoon kiinteästi liittyvällä varhaiskasvatuksella luodaan olennainen perusta ihmisen inhimilliselle kasvatukselle sekä elinikäiselle kasvatukselle ja koulutukselle. Lasten päivähoitossa toteutettava varhaiskasvatus perustuu lastentarhatoiminnan hyville, pitkille perinteille. Nämä hyvät perinteet ovat edelleenkin hyvänä pohjana lasten päivähoitotoiminnan kehittämässä. ("Lastentarhanopettajakoulutus ja työelämän vaatimukset" 1981, 16.)

Marjanen puhuu mitä todennäköisimmin tässä varhaiskasvatuksesta käytäntönä, eli se on jotain mitä päivähoitossa toteutetaan, mutta samaan aikaan sillä on merkitys ihmisen kehitykselle. Varhaiskasvatus on jotain lasten hoitoon kiinteästi liittyvää ja ainakin päivähoitossa toteutetaan sitä.

Härkönen määrittelee tutkimuksessaan varhaiskasvatuksen käytännöllisen ulottuvuuden keskeiseksi tekijäksi varhaiskasvatukseen liittyen. Se on kasvatustoimintaa, ja nimenomaan aikuisen ja lapsen välistä kasvatustoimintaa. Mikäli tämä rajataan kuitenkin vain toiminnaksi, niin varsinainen kasvatustoimintaa edeltävä ajatustyö jää määritelmän ulkopuolelle. (Härkönen 2003, 236.) Näin ollen voidaan määritellä, että kasvatusta on aikuisen ja lapsen välistä toimintaa, joka tapahtuu aikuisen johdosta tietoisesti. Marjanen ottaa puheessaan esiin myös lastentarhatoiminnan pitkät perinteet, joille varhaiskasvatusta perustuu. Tämä tarkoittaa, että varhaiskasvatuksessa toimitaan jonkinlaisen yleisen tiedon mukaan ainakin päivähoiton piirissä.

Yksi tapa määritellä varhaiskasvatusta lehdessä oli suhteuttaa se peruskouluun. Tämä näkyi sekä toimituksen ja muidenkin kirjoittajien artikkeleissa, sekä myös muissa lehdessä julkaistuissa jutuissa. Esimerkiksi kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aho ja ylitarkastaja Kaija Jylhä kirjoittavat kouluhallituksen yleiskirjeessä varhaiskasvatusta ja peruskoulun olevan peräkkäisiä vaiheita, mikä tulisi ottaa huomioon myös peruskoulussa. Varhaiskasvatuksella ja peruskoululla oli yhteisiä tavoitteita, kuten tähtääminen lapsen myönteiseen persoonallisuuden kehittymiseen. ("Lapsen siirtyminen päivähoitosta peruskouluun" 1982, 19.) Lastentarhanopettajaliiton opintopäiviltä kertovassa artikkelissa lainataan liiton puheenjohtaja Riitta Eloholman avauspuhetta. Eloholman mielestä varhaiskasvatusta on osa suomalaista kasvatusta ja koulutusjärjestelmää, ja tämän tulisi myös näkyä päivähoiton kasvatustavoitteissa, niin että ne ovat yhdenmukaisia peruskoulun tavoitteiden kanssa. ("Lapsi ei odota – hänen aikansa on tänään" 1982, 6-7.)

Päivähoiton ja peruskoulun liittäminen toisiinsa ei ollut sinänsä uusi asia. Jo 1950-luvulla oli herännyt komiteatyöskentelyssä huomioita siitä, että joissain maissa päivähoito oli oppivelvollisuuden alaista toimintaa. Seuraavat vuosikymmenet olivat vilkasta keskusteluaikaa koko koulujärjestelmästä, ja keskustelu liittyi vahvasti ajatukseen hyvinvointivaltiosta. (Puhakka 2002, 20–21.) Päivähoitolain myötä valtion suhde päivähoitoon muuttui merkittävästi, siitä tuli koko kansalle tarkoitettu sosiaalipalvelu. Ajatukset varhaiskasvatuksesta osana koulutuskokonaisuutta eivät kadonneet, mutta niiden toimeenpaneminen ei lähtenyt käyntiin. (Puhakka 2002, 38–39.)

Varhaiskasvatuksesta puhuttiin lehdessä myös koko koulutusjärjestelmän perustana. ("Päivähoito täydentää kotikasvatusta" 1985, 7.) Yksilön kasvuun peilaten se määriteltiin myös koko ihmisen kasvatusta perustana, jolloin se toimisi pohjana koko ihmisen elinkaaren aikana tapahtuvalle kasvatukselle ja koulutukselle. Varhaiskasvatusta tehtävänä olisi kehittää ihmisen

oppimisvalmiuksia sekä auttaa ja valmistaa siirtymään peruskouluun. ("Varhaiskasvatuksen tutkimus retuperällä" 1985, 3.) Nämä argumentit on hyvä käsittää myös osana laajempaa keskustelua lastentarhanopettajien koulutuksesta, mitä käsittelen luvussa 4.2 enemmän. Yleensä ottaen Lastentarha-lehdessä käytiin vuosina 1981–1986 runsaasti keskustelua siitä, että lastentarhanopettajat tulisi kouluttaa korkeakoulussa, missä uusin tutkimus löytyy, ja missä luokanopettajatkin koulutetaan. (Kts. Esim. "Miten käy korkeakoulujen lastentarhanopettajakoulutuksen – kysymys hallitukselle" 1982, 20–21.)

Varhaiskasvatuksen merkitystä korostettiin usein nimenomaan ihmisen kasvun perustana. Samassa kun Eloholma kertoi opintopäivien aloituspuheessaan varhaiskasvatuksen suhteesta peruskouluun, hän myös huomautti, että varhaiskasvatuksen merkitys ihmisen kehitykselle on tunnustettu nykyään paremmin. Hän myös mainitsi, että varhaiskasvatus on jotain, mitä koti tarjoaa, mutta mitä päivähoito tukee kodin rinnalla. ("Lapsi ei odota – hänen aikansa on tänään" 1982, 6-7.) Eli Eloholma puhui toisaalta aiemmin varhaiskasvatuksesta osana koulutusjärjestelmää, mutta hän myös viittasi varhaiskasvatukseen käytännön tapahtumana, joka palvelee ihmisen kehitystä. Samoilla opintopäivillä myös ministeri Marjatta Väänänen sanoi, että varhaiskasvatuksella luodaan inhimilliselle kasvulle pohja, ja päivähoito on kotien kasvatusta tukeva varhaiskasvatusmuoto ("Lastentarhanopettajien koulutusta kehitetään! – Ministerin terveiset opintopäiville" 1982, 9.).

Vuonna 1985 Eloholma kuvaili lehden pääkirjoituksessa varhaiskasvatuksen merkitystä ihmisen yksilöllisessä kehityksessä seuraavasti:

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda perusta ihmisen terveen itsetunnon ja oikean minäkuvan kehittymiselle, opettaa lasta omaksumaan oikeat moraalikäsitteet ja kehittää ja edesauttaa oppimisvalmiuksia ja -edellytyksiä sekä valmistaa lasta siirtymään peruskouluun. ("Varhaiskasvatuksen tutkimus retuperällä" 1985, 3.)

Paljon lehteenkin kirjoittanut varhaiskasvatuksen apulaisprofessori Mikko Ojala määritteli teoksessaan *Varhaiskasvatuksen perusteita* varhaiskasvatuksen seuraavasti:

Varhaiskasvatus on kodin, päivähoiton ja esikoulun elämänpiiriin sijoittuva vuorovaikutustapahtuma, joka on tavoitteellista pyrkien 0-6-vuotiaiden lasten kokonaispersoonallisuuden kehittämiseen. (Ojala 1989, 14.)

Määritelmä on suppea, mutta itse teos luonnollisesti sisältää laajemmin sen, mitä varhaiskasvatus sisältää. Yhteistä sillä on aiempiin esimerkkeihin myös käytännöllinen ulottuvuus, eli varhaiskasvatus on vuorovaikutusprosessi, joka tähtää erityisesti lapsen kehittymiseen suotuisalla tavalla.

Myös Päivähoidon kasvatuskomiteamietintö korosti varhaiskasvatuksen asemaa elinikäisen kasvatuksen ja koulutuksen perustana. Mietinnön mukaan päivähoito on keskeinen varhaiskasvatuksen tarjoaja, ja se tukee kotikasvatusta. Lasten vanhemmatkin kuitenkin antavat varhaiskasvatusta:

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kaikkea alle kouluikäisten lasten kasvatusta. Lasten vanhemmat huolehtivat ensisijaisesti varhaiskasvatuksesta. Yhteiskunnan järjestämä lasten päivähoito tukee kotien kasvatusta. Varhaiskasvatusta tapahtuu tämän lisäksi runsaasti seurakuntien, erilaisten järjestöjen ja puolueiden toimesta. (Komiteamietintö 1980:31, 1.)

Komiteamietintö herätti jonkin verran keskustelua lehdessä, mutta ei niinkään varhaiskasvatuksen määritelmän suhteen vaan itse kasvatustavoitteiden sisältöjen suhteen. Demokraattisten koulutyöntekijöiden varhaiskasvatusjaoston kirjoituksen mukaan kasvatustavoitteet olivat yleiset. He olisivat kaivanneet selvempiä ja tarkempia tavoitteita. Kasvatustavoitteet olisi pitänyt yksilöidä ikäryhmien mukaan. Nyt ne olivat määritelty yleisesti kaikenikäisille lapsille ja kaikille hoitomuodoille. Myös päivähoidon henkilöstön riittävän koulutustason tarvetta ei ollut korostettu tarpeeksi. ("Kannanotto päivähoidon kasvatuskomitean mietintöön" 1981, 23.)

Varhaiskasvatuksen määrittely tuntui kuitenkin poikkeavan jo aiemmasta ajatuksesta päivähoidosta vain palveluna. 1960-luvulta lähtien Suomessa oli harjoitettu sosiaalipolitiikkaa, jonka mukaan päivähoidon ensisijainen tavoite on tarjota vanhemmille mahdollisuus ansiotyöhön – eikä tukea niinkään puutteellista kotikasvatusta, kuten oli tätä ennen lastenseimien – ja tarhojen tarkoitus. (Anttonen & Sipilä 2000, 110.) Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettäessä lehdessä vaikutti siltä, että varhaiskasvatus toi myös vanhempien tukemisen kasvatustyössään jälleen pinnalle.

Lehden luoma kuva varhaiskasvatuksesta oli siis monitahoinen. Toisaalta varhaiskasvatus esitettiin institutionaalisenä, nimenomaan päiväkodin tarjoamana asiana, joka liittyi vahvasti suomalaiseen koulutusjatkumoon päiväkodista peruskouluun ja niin edelleen. Toisaalta varhaiskasvatus oli myös jotain luonnollista ihmisyyteen liittyvää kehityksen tukemista, jonka päävastuu oli kodilla. Tästä näkökulmasta päiväkoti toimi tukena kodin kasvatustyölle. Tavat puhua

varhaiskasvatuksesta mukailevat hyvin pitkälti aiemmin mainittuja varhaiskasvatuksen käsitteen ulottuvuuksia: käytäntö, oppiaine ja tieteenala, mutta ne eivät tule esille kovin selvärajaisina.

4.2 Varhaiskasvatuksen kytkeytyminen lastentarhanopettajakoulutukseen

Varhaiskasvatus liittyi keskusteluun lastentarhanopettajien koulutuksesta. Lastentarhanopettajien koulutukseen liittyen lehdessä oli kahdesta asiasta laajempaa keskustelua. Ensimmäinen oli lastentarhanopettajakoulutuksen pidentäminen kolmeen vuoteen. Liiton ja muidenkin kirjoittajien kanta tuntui olevan selvä: kolmivuotinen koulutus tarvittiin alalle. Toinen keskeinen koulutukseen liittynyt kysymys oli lastentarhanopettajakoulutuksen vakiintumattomuus kummallekaan asteelle. Lastentarhanopettajia koulutettiin vuosikymmenen alussa lastentarhanopettajaopistoissa ja korkeakouluissa.

Koulutuksen pidentäminen kolmivuotiseksi oli ehkä yksi eniten keskustelua aiheuttaneita ammattiin liittyvistä asioista lehdessä. Muun muassa opiskelijaliitto otti kantaa myös lastentarhanopettajakoulutuksen pidentämisestä kaksivuotisesta koulutuksesta kolmivuotiseksi, ja tärkeäksi nähtiin myös sen rinnastaminen opettajakoulutukseen ("Opiskelijaliitto toimii" 1981, 22.). Lastentarhanopettajaliiton mielestä koulutus tuli myös rinnastaa opettajakoulutukseen laajentamalla se täysimittaiseksi. Koulutuksen tavoitteena tulisi olla laaja tietomäärä lapsen kehityksestä. Liiton mukaan lastentarhanopettajalla tulisi olla vankka teoreettinen perusta työssään ja kyky myös soveltaa sitä. ("Lastentarhanopettajaliiton lausunto opetussuunnitelmatoimikunnan mietinnöstä" 1982, 23.)

Myös Pohjois-Suomen opettajainpäivillä lastentarhanopettajien koulutuksen pidentäminen nostettiin esiin. Opetusneuvos Jouko Könnölän mukaan kolmivuotisen koulutuksen tulisi taata, jotta lastentarhanopettaja pystyy kehittämään päivähoitotoimintaa niin, että se edistää lasten terveyttä ja yksilöllisiä valmiuksia. ("Lastentarhanopettajan tehtäväalue ja koulutus" 1981, 15.) Matti Marjasen mukaan päivähoitossa annettava varhaiskasvatus perustuu hyvälle ja pitkille perinteille, mutta hänenkin mukaan lastentarhanopettajien jatkokoulutuksessa olisi hyvä saada mahdollisuus erikoistua varhaiskasvatuksen alalla. ("Lastentarhanopettajakoulutus ja työelämän vaatimukset" 1981, 16–18.)

Kuten aiemmin mainittu, lastentarhanopettajakoulutus oli ollut jo pitkän aikaa vailla selkeyttä. Vuonna 1974 varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitea oli yrittänyt luoda selvyyttä

tilanteeseen. Komitea teki suunnitelman koko päivähoitoalan koulutuksien järjestämisestä. He ehdottivat omaa erillistä varhaiskasvattajien koulutussektoria, joka suunniteltiin vähintään lastentarhanopettajakoulutuksen tasoiseksi, mielellään kolmivuotiseksi. Komitea esitti myös yhtäläisyyksiä korkeakoulutukseen: varhaiskasvattajat suorittaisivat myös yliopistollisia peruskursseja, mutta itse koulutus olisi keskiasteen koulutus. (Kinos 1992, 46–48.) Ajatus kolmivuotisesta koulutuksesta ja lastentarhanopettajien koulutuksen lopullisen sijoittamisen ongelma oli siis virinnyt jo kauan myös komiteatyöskentelyssä.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen lastentarhanopettajakoulutuksen pidentämisestä ja lastentarhanopettajien mahdollistamisesta jatkaa kasvatustieteellisen koulutusalan perustutkintoon jo vuonna 1979. (Komiteanmietintö 1981:13, 28–29.) Vuoden 1981 päivähoiton henkilöstön opetussuunnitelmatoimikunnan mietinnössä esitettiinkin lastentarhanopettajille kolmivuotinen opetussuunnitelma. Komitea otti myös kantaa mahdollisuudesta niveltää opintoja kasvatustieteelliseen perustutkintoon, vaikka se ei ollut varsinaisesti komitean tehtävänanto. Toimikunta ehdottiinkin varhaiskasvatuksen suuntautumisvaihtoehdon järjestämistä kasvatustieteelliseen perustutkintoon. (Komiteanmietintö 1981:13, 189–191) Komiteanmietinnöstä huolimatta lehden kirjoituksista välittyi kuitenkin edelleen epävarma tunnelma koulutuksen pidentämisen ja kehittämisen suhteen.

Lastentarhanopettajakoulutuksen kehittämistä perusteltiin usein erityisesti lapsen kehitystarpeista käsin. Esimerkiksi hallitukselle osoitettu kysymys lastentarhanopettajien korkeakoulutuksesta perustelee kehittämisen tarvetta seuraavasti:

Lastentarhanopettajakoulutuksen kehittämiseksi on olemassa useita varhaiskasvatuksellisia perusteita. Koulutuksen kehittämisen ja pidentämisen välttämättömyyttä tukevat etenkin lapsen kehitystarpeista lähtevät perustelut, erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten integrointipyrkimykset sekä oppimisvaikeuksien mahdollisimman varhainen toteaminen ja korjaaminen. ("Miten käy korkeakoulujen lastentarhanopettajakoulutuksen – kysymys hallitukselle" 1982, 20.)

Lastentarhanopettajien koulutuskysymys kärjistyi kiistaksi siitä, pitäisikö lastentarhanopettajat kouluttaa lastentarhanopettajaopistoissa vai korkeakouluissa. Korkeakoulutuksen kannalla olivat toivoivat yliopistoon varhaiskasvatuksen linjaa. Kansanedustaja Aino Pohjanoksa kirjoitti lehteen, että kasvatustieteellisten alojen rinnalle sopisi nykyisin mainiosti varhaiskasvatuksen linja, ja koulutus voisi olla jopa nelivuotinen. Pohjanoksa perustelee tätä sillä, että opettajilla tulisi olla samanlainen koulutus pohja. Koulutustasoa nostamalla saataisiin poistettua myös

“asenteelliset ongelmat”. (”Varhaiskasvatuksen linja osaksi opettajakoulutusta” 1983, 11.) Asenteellisilla ongelmilla hän mitä todennäköisimmin tarkoitti lastentarhanopettajien kokemaa arvostuksen puutetta, joka myös puhutti lehdessä. (Kts. Esim. ”Hyvää lomaa – ennen työntäyteistä syksyä” 1981, 4.)

Varhaiskasvatuksen tutkimuksen puute puhutti myös jonkin verran, ja lastentarhanopettajakoulutuksen yhteyttä tutkimukseen tuotiin esille. Vuonna 1986 pääkirjoituksessa esiteltiin Neuvostoliiton tiedeakatemia alaista varhaiskasvatuksen tutkimuslaitosta, ja todettiin myös, ettei Suomessa edelleenkään ymmärretä, kuinka tärkeää on kytkeä lastentarhanopettajakoulutus ja tutkimus toisiinsa. (”Miksi ei meillä” 1986, 3.) Vuotta aiemmin lehdessä kirjoitettiin, että kaikissa Pohjoismaissa varhaiskasvatuksen tutkimus on vasta alkutekijöissään, ja sekä tutkimusta että Pohjoismaista yhteistyötä tulisi tehostaa. Lastentarhanopettajien koulutuksen tulisi kytkeytyä varhaiskasvatuksen tutkimukseen. Lastentarhanopettajan roolia korostettiin muun muassa lasten kielivaikeuksien tunnistajana, jolloin uusin tutkimustieto olisi tärkeää. (”Pohjoismainen seminaari antoi uusia näkökulmia kielellisestä kasvatuksesta” 1985, 6-7.) Tavoitteissaan vuosille 1986–1987 liitto esittikin varhaiskasvatuksen tutkimuskeskuksen perustamista. Samassa toimintasuunnitelmassa edelleen esitettiin, että lastentarhanopettajakoulutus tulee saada korkeakoulutukseksi ja kolmivuotiseksi. (”Lastentarhanopettajaliiton tavoitteet vuosille 1986–1987” 1985, 13.)

Varhaiskasvatuksen käsite kytkeytyi siis myös lastentarhanopettajien koulutuskysymykseen lehden kirjoituksissa, ja näin ollen myös käsitteen oppiaineulottuvuus tuli esille lehdessä. Ajatus tuntui olevan, että lastentarhanopettajan tulisi saada opiskella varhaiskasvatukseen liittyviä asioita laajasti, jotta hän voisi vastata lasten kehitystarpeisiin työssään.

4.3 Varhaiskasvatuksen käsite ja lastentarhanopettajien ammatti-identiteetti

Lastentarhanopettajien työn arvostaminen ja merkitys puhutti paljon 1980-luvun alkupuolen lehdissä. Lastentarhanopettajien työn tärkeyttä perusteltiin usein lapsen kehityksellä ja varhaisvuosien ainutlaatuisella merkityksellä ihmisen tulevaisuudelle. Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin usein, kun puhuttiin lastentarhanopettajan työn tärkeydestä. Tämä on ymmärrettävää siitä näkökulmasta, että nimenomaan korkeakoulutukseen liitettiin vahvasti varhaiskasvatuksen opintolinja.

Vuonna 1981 Terttu Akselin kirjoitti, kuinka varhaiskasvatuksen vaatimukset ovat lisääntyneet yhteisten tavoitteiden luomisen myötä. Hän myös mainitsi, kuinka näiden tavoitteiden tulisi olla yhteisessä linjassa kodin ja koulun kasvatustyön kanssa. ("Lastentarhanopettajakoulutuksen kehittäminen" 1981, 11.) Näin kirjoittaessaan, hän puhui varhaiskasvatuksesta jonain erityisenä asiana, mitä nimenomaan päivähoito tarjosi. Näin esitettynä varhaiskasvatus oli varmasti jotain muuta kuin mitä koti tarjosi lapsille. Akselin vielä jatkoi samassa kirjoituksessaan:

Lastentarhanopettajat ovat aina tienneet ja ymmärtäneet lapsen ensimmäisten vuosien arvon ja vastanneet heille asetettuihin kasvatushaasteisiin. ("Lastentarhanopettajakoulutuksen kehittäminen" 1981, 11.)

Luonnollisesti lastentarhanopettajaliiton oma lehti keskittyy lastentarhanopettajien ammatin merkityksellisyyteen ja pyrkii nostamaan esiin sitä, mitä työtä lastentarhanopettajat tekevät. Varhaiskasvatus-käsitteen käyttö tuntuu kuitenkin tuovan jotain erityistä lastentarhanopettajan ammattiin. Annika Åsvik kirjoittaa lastentarhanopettajien kokemasta arvostuksen puutteesta ja yleisestä tietämättömyydestä seuraavasti:

Varhaislapsuuden merkitystä ei ymmärretä riittävästi. Varhaiskasvatuksen olennaista osuutta kasvatus- ja koulutusjärjestelmän kokonaisuudessa ei käsitetä. Lastentarhanopettajan ammatista ja työstä on ulkopuolisilla vääriä käsityksiä. Työtä ei tunneta eikä sitä arvosteta. Sen me tiedämme. Mutta asia on korjattavissa – tiedottamisen avulla. ("Hyvää lomaa – ennen työntäyteistä syksyä" 1981, 4.)

Mielestäni Åsvikin kirjoituksessa alkaa näkyä sellaistaakin näkökulmaa, että nimenomaan lastentarhanopettaja pystyy tarjoamaan varhaiskasvatusta, mikä poikkeaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen merkityksestä käytäntönä - jolloin se käsitetään laajemmin kaikeksi kasvatukseksi varhaislapsuudessa. Puheenjohtaja Ritva Laaksonen sanoi tämän samana vuonna vielä selvemmin:

Varhaiskasvatuksen merkitystä ei voida liikaa korostaa. Ja siellä, missä sen arvo todella ymmärretään – eikä sitä pidetä vain pelkkänä korupuheena – nähdään lastentarhanopettajan työ arvokkaana. ("Lastentarhanopettaja vastaa päiväkotikasvatuksen laadusta" 1981, 4.)

Varhaiskasvatuksen ja lastentarhanopettajan työn korostaminen oli ymmärrettävää, sillä 1980-luvulla lastentarhanopettajakoulutuksella hankittu kokemus tuntui menettävän arvoa. Hoivan merkitystä korostettiin paljon, mikä johti todennäköisesti siihen, että lastentarhanopettajat jäi-

vät naisvaltaiseksi matalapalkkaiseksi alaksi. Myös itse päivähoitossa oli runsaasti eri ammattikuntia, sekä erilaisia päivähoitopalvelumuotoja oli runsaasti tarjolla perheille. Pienten lasten vanhempia lisäksi tuettiin jäämään kotiin, mikä muutti päivähoiton rakennetta. (Kinos & Palonen 2012, 240.) Päivähoidon kehittämisessä keskityttiin erityisesti määrälliseen laajentamiseen, samaan aikaan kuin päivähoiton pedagogiikka alkoi saada kritiikkiä. (Välimäki & Rauhala 2000, 397.)

Päiväkotien kohtaama kritiikki näkyi muun muassa sosiaalivaltion julkaisuissa, kuten esimerkiksi "Voisiko jotain olla toisin päivähoitossa?". Päivähoidon arkeen haluttiin enemmän vapautta ja vähemmän rajoittavia rakenteita. Näin alkoi tapahtumaankin edetessä 1990-luvulle, ja muutos kuvattiin varsin positiivisena. Ohjatusta toiminnasta ja koulutukseen perustavasta työnjaosta luopuminen myös aiheutti sen, että pedagogiikasta ja opettajan osaamisesta menetetttiin jotain olennaista. Vaikutti siltä, että lastentarhanopettajan asema ja rooli muuttuivat paljon 1980- ja 1990-luvuilla. Lastentarhanopettajalla oli pedagoginen vastuu, mutta ei mahdollisuutta tehdä pedagogista työtä. (Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio 2017, 11–12.)

Ajatus lastentarhanopettajien tärkeästä roolista varhaiskasvatuksessa ei kuitenkaan jäänyt pelkästään toimituksen kirjoitteluksi aiheesta. Esimerkiksi haastatteluartikkelissa väitöskirjan tehnyt Eeva Huttunen kommentoi, että lastentarhanopettajat ovat "varhaiskasvatuksen parhaita asiantuntijoita". ("FL Eeva Huttusen väitös rohkaisee – Yhteistyö herättää vanhemmat kasvatukseen" 1984, 23.) Fil. Tri. Mirja Kalliopuska viittaa puolestaan varhaiskasvattajan käsitteellä lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia, ja korostaakin näiden tehtävää vanhempien puutteiden paikkaajina. ("Empatian merkitys kasvatustyössä" 1984, 5.) Jälkimmäinen kuvastaa ehkä enemmän ajan trendiä, sillä varhaiskasvatusta ja päiväkotipedagogiikkaa ajettiin hiljalleen kaikkien päivähoiton ammattikuntien toteuttamaksi asiaksi.

Lehdessä koulutuksen merkitystä korostettiin runsaasti. Päivähoitokasvatuksen esitettiin perustuvan kehityspsykologiseen ja kasvatustieteelliseen tietoon. Päivähoitohenkilöstöllä sanottiin olevan "varhaiskasvatuksen alueella" hyvät valmiudet koulutukseen perustuen, ja tämä on avaintekijänä laadukkaalle päivähoitolle. (Päivähoito täydentää kotikasvatusta 1985, 9.) Samana vuonna Eloholma kirjoitti varhaiskasvatuksen elävän muutoksen vaihetta, ja ihmisten ymmärtävän enemmän varhaisten vuosien päälle. Hänen mukaansa lastentarhanopettajan rooli on suuri tässä ihmisen tärkeimmässä elämänvaiheessa. ("Tervetuloa joukkoomme" 1985, 3.)

Varhaiskasvatuksen käsite liitettiin lehdessä lastentarhanopettajien ammattiin. Vaikuttaa siltä, että sitä käytettiin osoittamaan lastentarhanopettajien työn merkitystä ja nostamaan alan arvostusta. Tämä on ymmärrettävää siitä näkökulmasta, että varhaiskasvatuksen käsite liittyi myös vahvasti keskusteluun lastentarhanopettajakoulutuksen siirtämisestä kokonaan korkeakouluihin omaksi varhaiskasvatuksen linjaksi. Korostamalla varhaiskasvatuksen käsitettä osana lastentarhanopettajan työtä ja ammattitaitoa, tuotiin siihen myös tieteellistä arvoa.

5 Johtopäätökset

Lähdin tutkimaan kandidaatintyössäni varhaiskasvatuksen käsitteen käyttöä 1980-luvun Suomessa, sillä minua kiinnosti, mistä kyseisen termin nykyinen runsas käyttö on lähtenyt liikkeelle. Aikakausi oli mielenkiintoista aikaa varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tuolloin pedagogiikasta ja kasvatustavoitteista puhuttiin enemmän, mutta keskustelu ei varsinaisesti uudistanut alaa. Myös lastentarhanopettajien vähäinen arvostus nousi keskusteluissa runsaasti esiin. Lastentarha-lehti tuntui hyvältä lähteeltä tutkittavaksi, sillä se omalla tavallaan kertoi miten varhaiskasvatuksen käsite näkyi itse alan toimijoiden keskuudessa.

Tällä hetkellä tilanne varhaiskasvatuksen alalla on se, että varhaiskasvatuslaki on tullut voimaan vuonna 2015, ja laista on uusi ehdotus lausuntokierroksella. Uudessa laissa keskitytään muun muassa varhaiskasvatuksen alan nimikkeisiin, määrittelemällä varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuudet yliopistopohjaiseksi. Tämä on iso muutos siihen nähden, millaisessa keskustelussa lastentarhanopettajien koulutus ja työ ovat olleet ainakin 1980-luvulta lähtien. Varhaiskasvatuksen käsite on noussut yhä enemmän suuren yleisön tietoisuuteen ja määrittämään päivähoiton alaa. Siksi on myös tärkeää tutkia käsitteen historiaa.

Varhaiskasvatuksen käsitteelle ei löytynyt yhtä selvää merkitystä ja yhteyttä Lastentarha-lehdestä vuosina 1981–1986. Sitä käytettiin toisinaan käytännön, oppiaineen ja tieteenalan merkityksessä, ja näiden ulottuvuuksien väliset rajat eivät ole kovin selkeitä. Siinä mielessä varhaiskasvatuksesta puhuttiin, kuten aiemman tutkimuksen perusteella saattoi olettaa. Varhaiskasvatusta ei myöskään pyritty aktiivisesti määrittelemään lehden kirjoituksissa, vaan sen merkitys löytyi enemmänkin tavasta käyttää kyseistä termiä.

Varhaiskasvatuksen määritelmä löytyi usein suhteessa peruskouluun. Siihen viitattiin osana laajempaa kasvatus- ja koulutusjärjestelmää, sekä se esitettiin usein koko koulutusjärjestelmän pohjana. Tähän liittyi taustalla varmastikin halu vakinaistaa lastentarhanopettajakoulutus korkeakouluihin. Lastentarhanopettajakoulutuksen vakinaistamista korkeakouluihin perusteltiin muun muassa niin, että lastentarhanopettajilla ja luokanopettajilla tulisi olla yhteisiä opintoja. Uusimman tutkimustiedon katsottiin myös olevan tärkeää. Lastentarhanopettajien tulisi saada asianmukaista tutkimusperäistä tietoa voidakseen hoitaa työtänsä lasten parissa mahdollisimman hyvin.

Varhaiskasvatusta kuvailtiin myös merkittävänä tekijänä yksilön kehitykselle. Varhaiskasvatuksen esitettiin edistävän muun muassa persoonallisuuden suotuisaa kehitystä ja esimerkiksi

itsetunnon ja minäkuvan positiivista kehittymistä. Tähän liittyi erityisesti ajatus varhaiskasvatuksesta vuorovaikutuksellisenä toimintana ja käytäntönä, jota toteutetaan sekä kodeissa että päivähoitossa. Kodilla ajateltiin olevan ensisijainen kasvatusvastuu, ja päivähoiton tehtävä on tukea kodin kasvatustyötä. Varhaiskasvatuksen määrittäminen kodin ja päivähoiton kasvatustyöksi oli kuitenkin kokonaisuudessaan epämääräistä. Joissain kirjoituksissa nousi vahvasti esiin kodin merkitys, mutta toisissa korostettiin varhaiskasvatuksen olevan jotain, mitä erityisesti lastentarhanopettaja harjoittaa työssään. Tämäkin osaltaan korostaa käsitteen silloista vaikiutumattomuutta: varhaiskasvatus oli hyvin moniulotteinen, mutta epämääräinen käsite.

Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin hyvin usein keskusteluissa, jotka liittyivät lastentarhanopettajakoulutukseen. Koulutuskysymys oli 1980-luvulla hyvin ajankohtainen, sillä kuten sanottu, tuolloin lastentarhanopettajien koulutus oli vielä vailla vakinaista ratkaisua. Päivähoitoalan koulutukset olivat monimuotoisempia kuin ennen, lastentarhanopettajaksi ja lastenhoitajaksi oli monta opintotietä. Erityisesti liitettäessä lastentarhanopettajakoulutukseen varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin oppiaineen tai tieteenalan merkityksessä. Lastentarhanopettajaliiton kanta koulutuskysymykseen oli varsin selvä. Koulutus tuli pidentää kolmivuotiseksi ja sitouttaa korkeakouluihin niin, että luotaisiin oma varhaiskasvatuksen opintolinja, josta voisi jatkaa opintoja vielä pidemmällekin. Koulutus haluttiin luokanopettajien koulutuksen rinnalle, jotta opinnot olisivat yhtenäisiä.

Varhaiskasvatuksen käsitettä käytettiin myös jossain määrin lastentarhanopettajan ammatin merkityksen ja arvon korostamisen apuna. Tämä liittyi todennäköisesti laajempaan arvostuksen puutteeseen, joka alkoi näkymään 1980-luvulla vastarintana pedagogiikalle. Pedagogiikasta haluttiin niin sanottua kokopäiväistä pedagogiikkaa tuokiokeskeisen pedagogiikan sijaan. Hoivan korostaminen päivähoitotyössä johti jossain määrin myös pedagogiikan syrjäytymiseen. Tähän laajempaan kehitykseen nähden lastentarhanopettajaliitolla oli hyvin luonnollinen syy hakea ammatillista arvostusta. Varhaiskasvatuksen käsite toi lastentarhanopettajan ammattiin kaivatua tieteellisyyttä, sillä se liittyi vahvasti myös toiveisiin koulutuksen siirtämisestä täysin korkeakouluihin.

Olen tutkielmassani pyrkinyt vastaamaan, miten Lastentarha-lehdessä ilmeni varhaiskasvatuksen käsite vuosina 1981–1986: missä merkityksessä ja yhteydessä sitä käytettiin. Tämän lisäksi olen pyrkinyt hahmottamaan, mitä asenteita ja aatteita käsitteen käytön taustaan liittyy. Ensimmä-

mäiseen tutkimuskysymykseen tutkielma antaa hyvän vastauksen, mutta toiseen tutkimuskysymykseen vaadittaisiin kenties enemmän aikalaiskirjallisuuden tutkimista lisäksi. Asenteiden ja aatteiden tutkiminen vain lehden kirjoitusten näkökulmasta voi jäädä vaillinaiseksi.

Lastentarha-lehden kirjoituksissa näkyvä tapa käyttää varhaiskasvatuksen käsitettä oli monipuolinen, mutta myös ristiriitainen. Varhaiskasvatuksen käsite oli tuolloin vielä kovin vakiintumaton ja sitä käytettiin niin puhuttaessa yleisesti pienten lasten kasvatuksesta kuin ammatillisesta pienten lasten kasvatuksesta. Vielä nykypäivänäkin käsitettä käytetään monessa merkityksessä, mutta käsite on selvästi vakiintumassa hiljalleen tarkoittamaan nimenomaan päivähoidossa annettavaa ammatillista kasvatusta. Tästä kertovat esimerkiksi viime vuosien lakimuutokset ja -ehdotukset. Terminologinen muutos päivähoidosta varhaiskasvatukseksi kieli myös orastavaa alan muutosta tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksen halutaan olevan suunnitelmallista ja pedagogista toimintaa, mikä poikkeaa paljon päivähoidon käsitteeseen sisältyvistä miellelyhtymistä ja merkityksestä. Aiheeseen liittyen olisi mielenkiintoista löytää varhaiskasvatuksen käsitteen kehitykselle jatkumoa: kuinka esimerkiksi itse lastentarhanopettajakoulutus on kehittänyt varhaiskasvatuksen käsitettä eteenpäin 1990- ja 2000-luvuilla.

Lähteet

- Aldrich, R. (2003). The three duties of the historian of education. *History of Education* vol 32, No. 2. s. 133–143.
- Anttonen A. & Sipilä, L. (2000). *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*. Vastapaino, Jyväskylä.
- Helenius, A. (2001) Varhaiskasvatuksen juurilla. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia* (s.40-57). Juva: PS-kustannus.
- Husa, S. & Kinos, J. (2001). *Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen*. Kasvatusalan tutkimuksia – research in educational sciences. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Hytönen, J. (2017). Yliopistollinen lastentarhanopettajan koulutus ja varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen. *Kasvatus ja aika* 11(3) s. 96–105. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68729/30174> 30.4.2018.
- Hänninen, S-L. & Valli, S. (1986). *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia*. Keuruu: Otava.
- Härkönen, U. (2003). *Mitä termit varhaiskasvatus ja esiopetus tarkoittavat*. Joensuu: Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, N:o 86.
- Kalela, J. (2000). *Historiantutkimus ja historia*. Tampere: Gaudeamus kirja.
- Kinos, J. (1992) Päiväkodin hoito- ja kasvatushenkilöstön koulutuksesta. Teoksessa J. Kinos (toim.) *Kirjoituksia lastentarhanopettajakoulutuksesta, varhaiskasvatuksesta ja lasten päivähoidosta - Turkulaisten artikkeleita lastentarhanopettajakoulutuksen 100-vuotisjulkaisuun*. Julkaisusarja B:36. Turku: Turun Opettajankoulutuslaitos.
- Kinos, J. & Palonen, T. (2012). Varhaiskasvatuksen lähihistoria. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi – kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle* (s. 229–248). Hämeenlinna: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Laki lasten päivähoidosta 36/1973.
- Lujala, E. (1999). Historian tutkimuksesta paikallisen päivähoidon vaiheisiin. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala. *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä* (s. 55-72). Jyväskylä: Atena kustannus.
- Morgan, H. (2011). *Early childhood education – History, Theory and practice*. Second edition. Rowman and Littlefield publishers, Inc. United States of America.
- Niiranen, P. & Kinos, J. (2001). Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia* (s.58–85). Juva: PS-kustannus.

- Onnismaa, E-L., Kalliala, M. & Tahkokallio L. (2017). Koulutuspoliittisen paradoksin jäljillä - Miten varhaiskasvatus muotoutui sosiaalialan koulutuksia suosivaksi. *Kasvatus ja aika* 11 (3) s. 4-20. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a1_2809171611.pdf 18.3.2018
- Opetushallituksen www-sivusto. <http://www.oph.fi/> 16.3.2018
- Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivusto. (<http://minedu.fi/etusivu>) 16.3.2018
- Puhakka, J. (2002). *Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen Suomessa vuosina 1968-2000. Aikalaisvaikuttajien selontekoja tapahtumista ja niihin vaikuttaneista seikoista*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 82. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Päivähoidon henkilöstön opetussuunnitelmatoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1981:13. Helsinki.
- Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö (1980). Komiteamietintö 1980:31. Helsinki.
- Raittila, R.; Liinamaa, T. & Tuominiemi T.(2017) Tulevaisuuteen suuntaava varhaiskasvatustiede. *Kasvatus ja aika* 11(3) s. 60–69. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68724/30164> 30.4.2018
- Tähtinen, J. (1993). *Askel menneisyyteen – näkökulmia kasvatuksen historialliseen tutkimukseen*. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:14.
- Varhaiskasvatuslaki. 19.1.1973/36
- Välimäki, A-L. (1998) *Päivittäin - Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla*. Oulu: Oulun opettajainkoulutuslaitos.
- Välimäki, A-L. & Rauhala, P. (2000). Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 65, nro 5. s.387-405. <https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/101652/005valimaki.pdf?sequence=1> 17.3.2018.

Lastentarha-lehti

- Hyvää lomaa – ennen työntäyteistä syksyä (1981). *Lastentarha* nro. 10–11 s.4. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdslärförbundet ry.
- Kannanotto päivähoidon kasvatuskomitean mietintöön (1981). *Lastentarha* nro. 5. s. 23–25. Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdslärförbundet ry.
- Lastentarhanopettajakoulutuksen kehittäminen (1981). *Lastentarha* nro 4 s.7-11. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdslärförbundet ry.
- Lastentarhanopettajan tehtäväalue ja koulutus (1981). *Lastentarha* nro. 4. s. 12–15. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdslärförbundet ry.

Lastentarhanopettajakoulutus ja työelämän vaatimukset (1981) *Lastentarha* nro. 4. s. 16–18.
Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Lastentarhanopettaja vastaa päiväkotikasvatuksen laadusta (1981). *Lastentarha* nro. 16 s. 4
Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Opiskelijaliitto toimii (1981). *Lastentarha* nro 2 s. 22–23. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto –
Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Lapsen siirtyminen päivähoitosta peruskouluun (1982). *Lastentarha* nro. 9. s.19 Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry

Lapsi ei odota – hänen aikansa on tänään (1982). *Lastentarha* nro. 16. s.6-7. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Lastentarhanopettajien koulutusta kehitetään! – Ministerin terveiset opintopäiville (1982). *Lastentarha* nro. 16. s.8-9. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Lastentarhanopettajaliiton lausunto opetussuunnitelmatoimikunnan mietinnöstä (1982). *Lastentarha* nro. 1.s- 22–23. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Miten käy korkeakoulujen lastentarhanopettajakoulutuksen – kysymys hallitukselle (1982). *Lastentarha* nro. 12. s. 20–21. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Varhaiskasvatuksen linja osaksi opettajakoulutusta (1983). *Lastentarha* nro. 15. s.10–11.
Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Empatian merkitys kasvatustyössä (1984). *Lastentarha* nro. 4. s. 4-7. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

FL Eeva Huttusen väitös rohkaisee – Yhteistyö herättää vanhemmat kasvatukseen (1984). *Lastentarha* nro. 16 s. 22–25. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Lastentarhanopettajaliiton tavoitteet vuosille 1986–1987 (1985). *Lastentarha* nro. 17 s. 13–18.
Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Pohjoismainen seminaari antoi uusia näkökulmia kielellisestä kasvatuksesta (1985). *Lastentarha* nro. 12. s. 6-7. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Päivähoito täydentää kotikasvatusta (1985). *Lastentarha* nro. 2 s. 7-10. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry

Tervetuloa joukkoomme (1985). *Lastentarha* nro. 8. s. 3. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdsläraryhdistys ry.

Varhaiskasvatuksen tutkimus retuperällä (1985). *Lastentarha* nro. 7 s. 3. Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdslärförbundet ry.

Miksi ei meillä? (1986) *Lastentarha* nro. 7 s. 3 Forssa: Lastentarhanopettajaliitto – Barnträdgårdslärförbundet ry

